

חיי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

בגליון השבוע

עלון מס'

86

הלכות שבת • מלאכת טוחן • ריסוק פירות וירקות • פירור גבינה קשה או ביצים • פירור גלולת תרופה לאבקה • דין הסרת בוך יבש בשבת.
הלכות דעת ודין • כיצד תהיה הנהגתו של הלווה עם המלווה • האם מותר ללווה להביע את תודתו כלפי המלווה וכיצד יעשה זאת? • בגדרי ריבית דברים.

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להועץ במורה הוראה.

הלכות שבת

ריסוק פירות וירקות האם דינו כטחינה?

ריסוק פירות וירקות דינו כטחינה. ודעת כמה מהפוסקים שכמו שהותר חיתוך הירקות דק דק בסמוך לסעודה, כן הותר ריסוק בסמוך לסעודה (אג"מ א"ח ח"ד סי' ע"ד טוחן אות ב'). אבל החזו"א (א"ח סי' נ"ז ד"ה ואמנם) כתב להוכיח מתוספתא שריסוק חמור יותר מחיתוך ירקות דק דק, ונאסר אף בסמוך לסעודה.

וביאור החילוק בין חיתוך ירקות דק דק לריסוק, שחיתוך הינו דרך אכילה, אבל ריסוק שהוא כתישה כעין פעולת הטחינה אין זו דרך אכילה אלא תיקון המאכל בצורה חדשה.

תפוחי אדמה שנתרכו היטב ע"י הבישול האם מותר לרסקם?

כל פרי או ירק שהתרכך היטב היטב ע"י הבישול מותר לרסקו. והטעם, מכיון שהוא כ"כ רך אין הריסוק עושה שום טחינה שהרי יהיה גוף אחד ונשאר גוף אחד (שש"כ ס"ו סעיף ט'). אך אין להשתמש לצורך זה בכלי המיועד לכך [מועך תפו"א], מפני שזה כעובדין דחול (שם סעיף י').

מה דין ריסוק בננה או אבוקדו שנתרכו היטב?

ראשית נדון בעיקר הדין אם יש איסור בריסוק בננה ואבוקדו, דעת האגרות משה (א"ח ח"ד סי' ע"ד טוחן אות ב') שבכל מקרה שאף אחר הריסוק נשארים חלקי הפרי מדובקים היטב ואינם מופרדים כלל, אין בזה איסור טוחן, ומשום כך התיר לרסק בננה ואבוקדו, אבל דעת החזו"א לאסור ריסוק בכל אופן (א"ח סי' נ"ז ד"ה לענין זה עיי"ש שהוכיח כן מהרמב"ם).

ומעתה, לדעת המתירים אין הבדל בין נתרכו היטב ללא נתרכו היטב. אבל לדעת האוסרים בלא נתרכו היטב, יש לדון אם בנתרכו היטב מותר לרסקם.

וכתבו הפוסקים שכל ההיתר לרסק פרי או ירק שנתרכך היטב, היינו רק בנתרכך ע"י בישול וכדו', אבל אם נתרכך מאליו אסור לרסקו. ולכן אסרו לרסק בננה או אבוקדו אפילו כשהם רכים מאד

דבר העורך

'אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא'

נאמר בתהילים 'יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך', ודרשו רבותינו 'אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא'.

שמענו על כך פעם ביאור נחמד. פעמים שיש לאדם שאלה הלכתית, בכשרות מאכל לדוגמא, ומתוך שאינו יודע את ההלכה הוא נאלץ לזרוק את המאכל. המאכל נזרק לאשפה והאדם נשאר בבורותו.

אולם אם אותו אדם במקום לזרוק את המאכל, יגע בעיון ההלכה ומבררה על בוריה, ופעמים רבות שע"י כך יודע כי עפ"י דין אין צורך לזרוקו, הרי אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

כמה פעמים אנו נתקלים בשאלות הלכתיות, מהן מצויות ויומיומיות, כאשר לדאבונו איננו יודעים את התשובה עליהן. כל אדם יודע באיזה תחום מתחומי ההלכה הדבר מצוי אצלו בייחוד, אם זה בהלכות שבת, בדיני איסור והיתר המצויים בכל מטבח יהודי, או בהלכות של יום יום.

חובתנו, לעצמנו ולבני משפחותינו, להקדיש מזמננו באופן קבוע ללימוד ההלכה. לכל הפחות על מנת שנהיה 'שואל כענין', כאשר תזדמן שאלה לפתחנו.

אמנם הדבר אינו קל, להפסיק ממרוצת החיים, כל אחד בעיסוקיו וענייניו, ולהקדיש זמן ללימוד הלכה. אולם מגסיון, כל מי שעבר את השלב הראשון, והחל ללמוד בקביעות, ראה בזה לאחר תקופה קצרה ברכה רבה, ויכול להצביע על שינוי יסודי לטובה, בתפיסת עולמו ואורחות חייו.

ואם אתה עושה כן - אשריך וטוב לך.

העורך

הלכות שבת - המשך

(חזו"א שם, ושש"כ פ"ו סעיף ז). אלא שדעת הגרשז"א (בשש"כ שם) שכל שתופס מהפרי ולא נמשך עמו שאר הפרי מרב רכותו אין ע"ז שום טחינה (כלל).

האם מותר לפורר גבינה קשה או ביצים בשבת?

כל איסור טחינה באוכלין אינו אלא במיני אוכלין שהם גידולי קרקע, אבל אוכלין שאינם גידולי קרקע כבשר [מבושל או צלי], דגים, ביצים, גבינה, אין בהם איסור טחינה, ומותר לפוררם לחתיכות דקות (שו"ע סי' שכ"א סעיף ט', ובספר שו"ת הלכות סי' שכ"א דין כ"ד כתב בשם החזו"א שאין להקל בזה אלא בסמוך לסעודה).

וצריך לדעת, שכל ההיתר הזה אינו אלא כשמפררם ע"י סכין או מזלג וכדו', אבל אסור לפוררם בכלי המיועד לזה כ'פומפיה' וכדו'. והטעם, משום ששימוש בכלי המיועד לטחינה הרי זה עובדין דחול (שם סעיף ט' י' ומ"ב ס"ק ל"ז).

האם יש עצה למי שרוצה לרסק תפוחי אדמה וכדו' לצורך תינוק?

חז"ל התירו טחינה בשינוי [מלאכה דאורייתא אין בזה, משום שעושה בשינוי, וחז"ל לא אסרו זאת כמו שאסרו עשייה בשינוי בשאר מלאכות] (שו"ע שם סעיף ז).

ומשום כך, מותר לרסק תפוחי אדמה [- אפילו כשלא התרככו היטב] בשינוי. ולכאורה היתר זה הוא בין כשמרסק לצורך אדם מבוגר או לצורך תינוק, אמנם יש שכתב שכ"ז מותר רק לצורך תינוק (שש"כ פ"ו סעיף ח', ועי' ספר אורחות שבת פ"ה

סעיף י"ח והערה ל"א).

והשינוי בזה הוא, שירסקם ע"י כת הסכין (חזו"א סי' נ"ו ד"ה נמצינו). ועוד יש אפשרות לרסק ע"י כף, וכתב החזו"א (שם) שגם בזה יעשה רק בידית הכף, אולם באגרות משה (אר"ח ח"ד סי' ע"ד טוחן אות ב') כתב שלכאורה יש קושי יותר בריסוק ע"י הכף עצמה שהיא עגולה מתחתיה, מריסוק ע"י ידית הכף שהיא שטוחה, וכן סובר הגרשז"א אויערבך זצ"ל (בשש"כ פ"ו סעיף ח' והערה כ'). ולמעשה כתב באג"מ (שם), שעדיף לרסק בידית הכף כדי לצאת גם דעת החזו"א, אבל אם קשה הדבר אין צריך.

ויש לדעת, שריסוק בננה ואבוקדו ע"י מזלג אינו נחשב לשינוי, ואסור (עי' חזו"א שם, וספר אורחות שבת שם).

האם מותר לפורר לחם בשבת?

מותר לפורר לחם או שאר מיני מאפה, משום שאין טוחן אחר טוחן דהיינו דבר שנשחן כבר ונדבקו הפירורים זה לזה שוב אין איסור בטחינתו שוב (רמ"א סי' שכ"א סעיף י"ב).

ויש לדעת, שכל מה שאנו אומרים שמותר לטחון דבר שכבר היה טחון היינו רק בכלי שאינו מיוחד לכך, אבל בכלי המיוחד לכך אסור משום עובדין דחול.

אדם של"ע נזקק לנטילת תרופה ויכול לנטלה רק ע"י פירור הגלולה לאבקה, האם מותר לו לעשות זאת בשבת?

מותר לפורר גלולה לאבקה, כיון שתחילת

עשיית הגלולה היא באבקה ואח"כ מדביקים אותה לצורת גלולה, ואין טוחן אחר טוחן (שש"כ פ"ג סעיף ס"ד).

בוץ יבש שנדבק על הבגד האם מותר לפוררו ולהסירו בשבת?

כעת נדון רק בענין איסור 'טוחן' שיש בזה, ולענין איסור 'מלבן' [- כיבוס] עיין שו"ע סי' ש"ב סעיף ז'.

אע"פ שלמדנו שאין איסור טוחן אחר טוחן, בפירור רגבי עפר ובוץ יבשים כתב השו"ע (סי' ש"ב סעיף ז) שיש איסור טוחן. [ועיין בהגהות הגאון רבי עקיבא איגר על השו"ע שכתב שיש לדון בזה מדוע אין בזה את ההיתר שאין טוחן אחר טוחן].

וכמו כן, השף מתכת ג"כ עובר על איסור טוחן ואפילו במקרה שכבר היה מרוסק פעם אחת וחזר ונתחבר (מ"ב סי' שכ"א ס"ק מ"ה). ובטעם הדבר כתב החזו"א (אר"ח סי' נ"ז ד"ה ענין), שענין אין טוחן אחר טוחן הוא שאין טחינה אלא בחיבור טבעי, אבל חיבור שנעשה ע"י בני אדם אין הפרדתו בכלל טוחן. ומשום כך, יש איסור בטחינת מתכת אפילו כשכבר היתה טחונה מקודם, משום שחיבורה נעשה באופן טבעי ולא ע"י אדם, ולכן הטחינה שנעשתה בה מתחילה לא מעלה ולא מורידה כלום. [ויש מתרצים לפי"ז את קושיית הגרעק"א הנ"ל בפירור רגבי בוץ ועפר, שכיון שנדבק העפר מעצמו יש בזה איסור טוחן כבמתכת - שש"כ פ"ו הערה כ"ו, ועי' ספר אורחות שבת פ"ה הערה מ"ה].

לעילוי נשמת

הרב אליהו מאיר
בן הרב אליעזר יעקב חיים
תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי שמעון
ב"ר יהודה
תנצב"ה

לעילוי נשמת

יהודה
בן הרב שלום תנעמי
תנצב"ה

להצלחה בלימוד התורה

דוד

בן הנדה נחמה הי"ו

שיעלה מעלה במעלות התורה וישא פרי בכל עמלו.

להצלחתם של לומדינו היקרים

הגרים באירן והחפצים בעילום שמם הי"ו.

יצליח ד' דרכם וישלח שפע ברכה בכל מעשי ידיהם.

דעת ודין

בגדרי ריבית דברים

נחל בהבאת מקורות הדין. בגמרא בבא מציעא (דף ע"ב) מובא: "רבי שמעון בן יוחי אומר, מנין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום, שאסור להקדים לו שלום, תלמוד לומר 'נשך כל דבר אשר ישך' - אפי' דיבור אסור". לא רק ריבית של ממון אסורה אלא אף ריבית של דברים דינה כן.

כן נפסק גם ברמב"ם (הלכות מלוה ולוה, פרק ה הלכה יא): "מי שלווה מחבירו ולא היה רגיל מקודם להקדים לו שלום, אסור להקדים לו שלום, ואין צריך לומר שיקלוסו בדברים או ישכים לפתחו, שנאמר 'נשך כל דבר', אפילו דברים אסורים".
כן נפסק בקצרה גם בשולחן ערוך (יורה דעה סימן קס סעיף יא): "אם לא היה רגיל להקדים לו שלום, אסור להקדים לו".

עוד מובא במשנה שם ע"ב (וכן גם נפסק בשולחן ערוך שם סעיף יב), שלא יאמר המלווה ללווה "הודיעני אם בא איש פלוני ממקום פלוני", משום שבושה שהוא מצווה עליו והלווה נעתר לבקשתו, הרי זו ריבית דברים (ע"פ ט"ז שם ס"ק ה), ומוסיף שם הרמ"א: "וכן שאר ריבית דברים בעלמא אסור וכו'".

יש לציין שכל איסור ריבית דברים הוא רק עד פירעון החוב, וכך כתב בברכי יוסף על השו"ע שם: "דווקא בעוד שהמעות בידו, אך אבל לאחר שפרע, שרי, דלא סלקא דעתך דאם פעם אחת לווה ממנו יהיה אסור להקדים לו שלום כל ימיו, דזה דבר שאין לו שחר".

האם ריבית דברים אסורה מהתורה או מדרבנן? בשאלה זו חלוקים הראשונים והיא נידונה בשו"ת יביע אומר (חלק ד, יורה דעה סימן ט), בתשובתו שם הזכיר את הפסוק בתורה ביחס לאונאת דברים: "כל דבר אשר ישך" - אפילו דיבור אסור, אך ציין שאסמכתא בעלמא היא (ואינה מהתורה), ומוכיח שזו גם שיטת הר"ן בכתובות

(דף מו). ואולם בדבריו שם הוכיח להיפך מדברי התוספות קידושין (דף ח ע"ב) שסברו שריבית דברים אסורה מהתורה.

ומסכם ששאלת רבית דברים (מדאורייתא או מדרבנן) היא מחלוקת בין הפוסקים. כנגד שיטת הר"ן הנ"ל הסובר שריבית דברים היא דרבנן, מובא בתשובת הריב"ש (סימן קמו) בתוך דבריו: "והלא אפי' להקדים לו שלום אסור, כדכתיב 'נשך כל דבר אשר ישך', אפי' דיבור אסור וכו'". ומוכיח שם מתוך דבריו שהוא סובר שריבית דברים היא איסור תורה.

אמירת תודה בעל פה או בכתב

האם מותר ללווה לומר למלווה "תודה רבה" כאשר לוקח את ההלוואה, האם יש בזה איסור של ריבית דברים (שהרי הוא מודה לו ומייקר אותו) או לא?

עי' בשו"ת אגרות משה (חלק יורה דעה א סימן פ), שם כתב שנראה לו שבאמירת תודה ישנה בעיה של ריבית דברים.

ועי' גם בשו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן כז), שם כתב כי מבואר כבר בגמרא ובשולחן ערוך שריבית דברים אסורה, ולפיכך אם לא היה הלווה רגיל להקדים שלום למלווה אסור עכשיו להקדים ולומר לו שלום, וכן לא יאמר לו "הודיעני אם בא איש פלוני ממקום פלוני" (דהיינו שיעשה לו איזו טובה בתמורה להלוואה). לפיכך כתבו האחרונים שגם לא יאמר הלווה למלווה "תודה", ורבים נוהגים משום כך לומר במקום זה "תזכו למצוות". וממשיך הגרש"ז אויערבך שם וכותב שגם אלו שאומרים "תזכו למצוות" לא יפה הם עושים, כי "תזכו למצוות" הוא ממש ברכה, והיינו רבית דברים.

ואולם בהמשך דבריו כתב שביחס לאמירת "תודה" נראה שאין בזה שום איסור, ואמירת "תודה" אינה אלא כאילו המלווה מתנה עם הלווה שלא יהא כפוי טובה לשום אדם, אך גם למלווה ברור הדבר שחלילה ללווה להיות

ככופר בטובתו שעשה לו המלווה, וחייב להחזיק לו טובה ולתת לו זכות קדימה בדבר שהוא אינו חסר בו (דהיינו כדיבור לבד), וגם אינו גורם למלווה רווח של ממון, וגם מותר ללווה לתת מתנה למלווה עבור זה שהלווה, אם המלווה לא ידע כלל שהלווה הוא הנותן (מה שאין כן באמירת "תזכה למצוות", שהברכה שבוה היא כתוספת שנותן למלווה).

ולכאורה, הרי כבר הובאו דברי הגמרא שאסור ללווה להקדים שלום למלווה אם לא נהג כך עד היום, וא"כ כיצד מותר לומר "תודה". ומבאר שם כך: מה שאסור להקדים שלום היינו מפני שהוא ברכה (מה שאין כן באמירת תודה), וכן מה שאסור לומר לו "הודיעני אם בא איש פלוני ממקום פלוני" (דהיינו שיעשה לו איזו טובה בתמורה להלוואה) היינו מפני שטורח עבורו, או כמו שכתב שם הט"ז מפני שבושה שמצווה עליו והוא נכנע לו לעשות לו את מה שמצווה עליו, וזה גרוע יותר.

ביחס לאמירת "תודה", בשם הגר"צ אבא שאול זצ"ל כתבו להקל בזה (מובא בספר ריבית לאור ההלכה). גם בקונטרס נשך כסף (להרה"ג אלחנן פרץ שליט"א, פרק ב) פסק למעשה שיש להתיר אמירת "תודה" במקום הצורך.

ביחס לאמירת "תזכה למצוות", בקונטרס נשך כסף (שם) הביא בשם הגר"ח"פ שיינברג שליט"א שאפשר וברוחניות אין ריבית, ולכן ברכת "תזכה למצוות", שהיא ברכה לרוחניות, אין בה ריבית. ואולם, מביא שם שבספר "אורחות רבנו" כתב: כשמרן החזון איש זצ"ל הלווה לי וכו', אמר לי 'אסור לך לומר יישר כת, משום דהוי ריבית דברים'.

לווה הכותב למלווה מכתב שבו, האם גם זה כלול בכלל ריבית דברים? בשו"ת יביע אומר (שם) העלה טענה שאם מקדים לו שלום ודברי שבו וברכה רק בכתב, ניתן לומר שזה מותר, משום שכתובה אינה כדיבור. ואולם דוחה שם זאת ואומר שרק בשבועה כתיבה אינה כדיבור

חשוב לדעת

מסלול טוענים רבניים

בקרב מסלול חדש להכשרת טוענים רבניים, לקראת בחינות ההסמכה ברבנות. תכנית הלימוד תכלול סיכומי הלכה מפורטים בלוי דיין ובשילוב מבחנים.

פרטים יבואו...

דעת ודין - המשך

שמעת על בנאדם שמתחיל קריירה חדשה בגיל 64?

את המיקרופון הוא לא נטל, הבושה הטבעית שלו לא נתנה לו לעשות את זה, אבל ברגע של גילוי לב לקראת חתימת הכנס השנתי ומפגש הלומדים של מרכז לימודי דעת, הוא מחפש פינה שקטה באולם וגשל בבני ברק, מסדר שני כסאות, ומבקש מהרב אם יואיל לפנות מזמנו רק 3 דקות, הוא חייב לדבר.

כבוד הרב, אני כאן מתחיל את פרק ב' שלי, שמעת על בנאדם שמתחיל קריירה חדשה בגיל 64? אני אדם של עמל, מספר רבי מ' בעיניים לחות, מאז שנשאתי לפני 41 שנה ידעתי כי בנפשי אביא לחמי, כמו שאתם רואים אותי, בעשר אצבעותי אני מביא את הלחם הביתה, וברוך ה' על מה שיש, לא חסר לי כלום, יש לי בית גדול וילדים נפלאים ומכבדים, לקראת גיל 63 כשחברים מתחילים לדבר איתי על פרישה, התחלתי לחשוב על הרקורד שלי, מצד אחד אני גאה בעשייה שלי, מצד שני אני מרגיש איזה חסר.

בחול המועד פסח (האחרון), משפחתי יצאה לטיול, נשארתי בבית כי הייתי עייף, ואתה יודע איך זה, כבוד הרב, השקט מוליד מחשבות, לא זוכר איך בדיק ניגשתי לספריה שלי, פתחתי את השולחן ערוך, הספר הענק הזה, אני לא מתבייש להגיד, אבל הוא היה גדול עלי, הדף שנפתח לי היה בחלק אורח חיים סימן שי"ט הלכות בורר

אתה יודע מה עלה לי בראש באותו רגע? התחלתי לעשות חשבון כמה שבתות עוברות עלי בשנה? כמדומני חמישים ושיש, ואני בן 64, "יותר משלושת אלפים שבתות כבר אחריך, ועדיין לא למדת את הלכות בורר?"

ישבתי עד חצות הלילה, קראתי ולמדתי וסיכמתי בדף, זה היה מפרך ממש, אמרתי לעצמי אם אני רוצה כל כך ללמוד השם יעזור לי וימצא לי את הדרך הכי טובה, והנה אני כאן.

אני לומד היום סדר בוקר שלם את השולחן ערוך עם חבורות הסיכום שלכם, וזה תענוג אמיתי, עשיתם עבודה מושלמת, אני כבר רוצה לקבוע זמן לבחינה אצלכם, זה יכול להיות בפסח הבא? ■

(כמו שמוכר במבי"ט חלק א סימן רמ ועוד פוסקים שהכותב 'הריני מקבל עלי בשבועה שאעשה כך וכך', לא הוי שבועה), אך ביחס לשאר דברים צריך לומר שכתובה היא כדיבור (משום שרק אודות שבועה אמרה התורה "ונפש כי תשבוע לבטא בשפתיים", וכל שאין ביטוי שפתיים אין שבועה, מה שאין כן בשאר עניינים), וא"כ ריבית דברים אסורה גם בכתובה.

את דבריו אלו מוכיח שם מהשולחן ערוך אורח חיים (סימן מז סעיפים ג-ד), שאע"פ שהמהרהר בדברי תורה אין צריך ברכה, אך הכותב דברי תורה צריך לברך ברכות התורה. מכאן שכתובה היא כדיבור.

עוד ראיה לכך מביא שם מדברי ר"ת (בתוס' יבמות לא ע"ב) שמותר לעדים לשלוח עדותן בכתב. לשיטתו דווקא אולם שאינו ראוי להגיד אינו יכול גם לשלוח עדותו בכתב, אך עדים הראויים לדבר, יכולים לשלוח עדותן בכתב. ולכאורה הרי נאמר "על פי שנים עדים יקום דבר", לשון דיבור (כמובא בתוס'), אלא מוכח שכתובה היא בכלל דיבור (ואף לפוסקים החולקים על ר"ת ופוסלים עדות בכתב, זה רק בעדות, דכתיב "על פי שנים עדים", ודרישין 'מפיהם ולא מפי כתבם', שהתורה מיעטה שלא יכתבו אלא יאמרו בפה, וגם כשכותבים הכתב שלא בפני ב"ד אין זו קבלת עדות בשלשה, והרי צריך קבלת עדות בשלשה).

גם באגרות משה (חלק יורה דעה א סימן פ) כתב שאיסור ריבית דברים הוא אף בכתובה. ■

מרכז לימודי דעת

מהיום תוכל לשלב לימודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית לימודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- לימודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון

